Geliş Tarihi | Received: 17.05.2019

Kabul Tarihi | Accepted: 11.09.2019

E-ISSN: 2148-9327

<http://philosophy.mersin.edu.tr>

Araştırma Makalesi | Research Article

PYRRHUS İLE CINEAS'TA TASARI VE AŞKINLIK TEMELİNDE SIMONE DE BEAUVOIR'IN CARPE DIEM ELEŞTİRİSİ

Deniz SOYSAL*

Öz: Tasarı ve aşkınlık, Simone de Beauvoir'ın varoluşçu felsefesinin önemli kavramlarıdır. Beauvoir'ın tasarı ve aşkınlık kavramları onun ilk felsefi yapıtı olan *Pyrrhus ile Cineas*'ta ileri sürülmüştür. Bu makalede Beauvoir'ın tasarı ve aşkınlık kavramlarını *carpe diem* düşüncesinin karşısına koyarak nasıl kurduğunu sunmak istiyorum. Bu kavramların onun temel ontolojik argümanının temellerini oluşturduğu iddia edilmiştir. Bu ontolojiye göre insan olmak aşkın olmak demektir, aşkınlık somut tarihsel durumlar içindeki tasarılarla bağımlıdır. Hiçbir insan bu temel ontolojik durumdan kaçamaz. *Carpe diem* düşüncesi ya da herhangi bir dingincilik kuramı bu temel ontolojik gerçeklikle çelişir ve bu yüzden de Beauvoir tarafından eleştirilir.

Anahtar Kelimeler: Simone de Beauvoir, varoluşçuluk, tasarı, aşkınlık, keyif, *Carpe Diem*.

SIMONE DE BEAUVOIR'S CRITIQUE OF *CARPE DIEM*, ON THE BASIS OF PROJECT AND TRANSCENDENCE IN *PYRRHUS AND CINEAS*

Abstract: Project and transcendence are important concepts in Simone de Beauvoir's existentialist philosophy. Beauvoir's concepts of project and transcendence are introduced in *Pyrrhus and Cineas*, her first philosophical work. In this article I would like to present how Beauvoir constructs the concepts of project and transcendence against the idea of *carpe diem*. It is argued that these concepts constitute the basis of her fundamental ontological argument. According to this ontology, being human means being transcendent, transcendence is dependent on the projects in concrete historical situations. No human being could escape this basic ontological situation. Idea of *carpe diem* or any theory of quietism contradicts with this basic ontological fact and for this reason it is criticized by Beauvoir.

Keywords: Simone de Beauvoir, existentialism, project, transcendence, enjoyment, *Carpe Diem*.

* Dr. Öğr. Üyesi | Asst. Prof.

Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Türkiye | Süleyman Demirel University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Psychology, Turkey

e-mail: denizsoysal@sdu.edu.tr

Orcid Id: [0000-0003-0923-7410](https://orcid.org/0000-0003-0923-7410)

Soysal, D. (2019). *Pyrrhus ile Cineas'ta Tasarı ve Aşkınlık Temelinde Simone De Beauvoir'ın Carpe Diem Eleştirisi*. *Kilikya Felsefe Dergisi*, (2), 57-67.

1. Giriş

“Bir sonraki ana olabildiğince az güven duyarak, anı yaşa,” diyor Horace milattan önce 23 yılında (“*Carpe Diem*”, 2019). Ünlü *carpe diem* öğüdünün tarihi olarak dayandırıldığı kaynak budur, ancak bu ibare Horace’dan bağımsız olarak hem Stoacı felsefede hem de Batı kültüründe canlı olarak varlığını korumuştur. Anı yaşa öğüdü geçmişteki kötü ve acı deneyimlerin ağırlığından ve gelecek için duyulan kaygı ve korkudan kendimizi sıyırmamızı, bunların içinde bulunduğumuz anın güzelliğini yaşamamızı engellediğini ima eder. “Herkesin ancak şimdiki zamanı, anı yaşadığını hatırla,” diyor Marcus Aurelius (Aurelius’tan akt. Ferry, 2008, s. 35). Geçmiş bitmiştir, gelecek henüz gelmemiştir, dolayısıyla geçmiş de gelecek de gerçek değildir, yani ne geçmiş ne gelecek vardır, olmayan bir şeyin yükünü taşımak akla aykırıdır, dolayısıyla yalnızca olana, şimdiye, şu ana odaklanmak gerekir. Anı yaşama öğüdü aynı zamanda bir “haz” (*pleasure*) öğüdüdür (Arp, 2017, s. 275). Yani *carpe diem* anın tadını çıkar, andan keyif al ya da haz duy anlamına gelen bir çağrıdır.

Varoluşçu felsefe ve varoluşçu feminizmin öncülerinden olan Simone de Beauvoir (2004) *Pyrrhus ile Cineas* adlı yapıtında *carpe diem* öğüdüne kulak vermeli miyiz ve onu gerçek bir bilgelik öğüdü olarak almalı mıyız diye sorar. Yani Beauvoir “tüm kaygı ve endişelerden kurtulmak, gerçekten yaşamdan keyif almak ya da en azından ıstıraptan kaçınmak için, anda yaşamayı öğrenmeniz gerekir” öğüdüne dayanan “pasif dingincilik” (*quietism*) görüşünü sorgular ve eleştirir (Arp, 2017, s. 274). Ancak bu sorgulamayı özel ve Beauvoir felsefesi açısından önemli kılan bir nokta vardır. *Pyrrhus ile Cineas*’ta bu eleştiri yoluyla Beauvoir “aşknlığın, basitçe bir yönelimsel bilincin herhangi bir hareketi değil, inşa edici bir etkinlik olduğu şeklindeki özel olarak Beauvoircı bir düşünceyi ortaya koyar” (Veltman, 2006, s. 116). Bu kavramların incelenmesine geçmeden önce, Beauvoir’ın sorgulamasını daha iyi anlamak için öncelikle anı yaşama düşüncesinin öğelerine yakından bakalım. Anı yaşama düşüncesi benden ne talep ediyor?

Birincisi, *carpe diem* düşüncesi benden geçmiş ve gelecekte kopmamı talep ediyor, çünkü geçmişte takılıp kalmak üzüntü, pişmanlık ya da özlem duygularını doğurur, geleceğe takılıp kalmaksa endişe, korku ya da umut ve beklenti gibi duyguları doğurur. İkinci olarak anı yaşama düşüncesi benim dünyadan kopmamı talep eder. Dünya kötülükler, doğal afetler, savaşlar, işkenceler ve haksızlıklarla dolup taşar, ben fani bir insan olarak bunları değiştirme gücüne sahip değilim, değiştiremeyeceğim şey için kendimi üzmemin ben dahil hiç kimseye bir yararı olmaz. O halde yararsız bir üzüntüyle mutsuz olmak akla aykırıdır. Dünya üzerinde aynı anda üzülebileceğim sayısız trajedi, sayısız haksız yere çekilen ıstırap her zaman olmuştur ve hep olacaktır. Birine üzümlüp diğerine üzülmeysem o zaman zaten üzüntüm samimiyetini kaybeder. Ya hepsine üzülmeliyim, o halde tüm hayatımı üzümlere geçireceğim kesindir. Ya da bu yararsız üzüntülerin hepsinden vazgeçeceğim ki en mantıklısı budur. Bu durumda bana yakın ya da uzak, dünyanın herhangi bir yerinde olan bitenlere yüz çevirmek, dünyayı umursamamak, dünyayla ilgilenmemek anı yaşamının önemli koşullarından biridir. O halde *carpe diem* düşüncesinin iki öğesi kısaca geçmiş ve gelecekte kopma ile dünyadan

kopmadır. Geçmiş ve gelecekte ve beraberinde dünyadan koparak ulaşılmak istenen hedef ise sıkıntı, üzüntü, özlem, kaygı, beklenti, umut, korku gibi duygulardan kurtulmaktır, böylece yaşadığım anın bana verebileceği mutluluğu, keyfi, huzuru, hazzı doya doya yaşayabileceğim iddia edilir.

2. Beauvoir'ın *Carpe Diem* Eleştirisi

İşte Beauvoir da bu hedeften başlar sorgulamasına: nedir haz ya da keyif ya da memnuniyet? Önce bu soruyu yanıtlamalıyız çünkü eğer hedef ya da amaç doğru bir şekilde anlaşılmazsa ona giden yolu doğru değerlendirme şansımız da olmaz. Beauvoir'ın verdiği şu örnekle başlamak istiyorum. Shakespeare'in *Onikinci Gece*'sinde Illyra Dükü Orsino şunları söyler:

Müzik eğer aşkın gıdasıysa, durmayın çalın!
O kadar çalın ki, tıkabasa doysun gözü aşkın!
Şu ezgiyi çalın yeni baştan!
Hani yavaştan uçup giden melodisi olanı;
Ne güzel bir melodi;
Tıpkı menekşelerin güzel kokularını
Soluguyla yalayıp çalan rüzgarın
Huzur veren tatlı ninnisi gibi
Şenlendirdi kulaklarımı! (1998, s. 25)

Aşkı doyumak için çalgıcılara aynı şarkıyı üst üste durmaksızın çaldırır Orsino ve sonunda şöyle haykırır: “Yeter, kesin. Eskisi kadar tatlı gelmiyor artık” (Shakespeare, 1998, s. 25). Çalgıcıları neden durdurmuştur Orsino? Melodi güzelse ne olmuştur da artık Orsino'ya tatlı gelmemeye başlamıştır? Çünkü diye yanıt veriyor Beauvoir:

en tatlı melodi, belirsiz bir süre boyunca tekrarlandığında, can sıkıcı bir nakarat haline gelir. Başta lezzetli gelen bir tat bir süre sonra midemi bulandırır. Uzun zaman varlığını sürdüren, sabit bir haz artık bir doyumluk olarak hissedilmez; sonunda tam bir yokluğa karışır. (2004, ss. 95-96)

Yani keyif ya da haz veren nesnenin ya da durumun kesintisiz varlığı, bir süre sonra keyfin bütünüyle yok olmasıyla sonuçlanır, hatta benim için can sıkıcı, tatsız, yavan, yavanlığından dolayı da keyfimi kaçıran bir şey haline gelir. Beauvoir'a göre nesneyle aramdaki fark ortadan kalktığında keyif de ortadan kalkar. Yani aynı melodi sürekli çalınırken, o artık benim bir parçam, işitme duyumun sürekli bir parçası haline gelir, benim olur, aynı yiyeceği art arda yediğimde, o yiyecek ve onun tadı bedenimin bir parçası haline gelir, benimle yiyecek arasındaki fark ortadan kalkar. Bu durumda keyif yerini bıkkınlığa, tiksitmeye bırakır. Buradan yola çıkarak Beauvoir'ın keyif ya da haza ilişkin iddialarını şöyle özetleyebilirim:

- Keyif (*enjoyment*) nesneyle benim aramdaki farktan doğar.
- Keyif öncesinde nesneyle benim aramda bir uzaklık olmasını gerektirir.

- c. Keyif benim, benden belli bir uzaklıkta olan nesneye “doğru kendimi atmamdan” (*throw myself toward it*), bu uzaklığı aşmak (*transcend*) için yaptığım hareketten (*movement*) doğar (Beauvoir, 2004, s. 96).

Bu iddialara anı yaşama düşüncesine biraz daha yakından baktıktan sonra geri döneceğim. Daha önce demiştik ki anı yaşama düşüncesi bizden geçmiş ve gelecekte kopmayı ve dünyadan kopmayı talep ediyor. Sonucunda da yaşadığım anın değerini bilip tadını çıkaracağım düşünülüyor. Ayrıca bu düşüncenin bir başka varsayımı daha vardır. Bu varsayım anda gizli, görülmeyi ya da keşfedilmeyi bekleyen bir keyif olduğudur. Anlar adeta cevizler ya da mühürlü zarflar gibi düşünülür. Bu varsayıma göre yapmamız gereken anın kabuğunu kırmak ya da zarfını yırtıp açmaktır, keyif ya da haz ya da güzellik böylece ortaya çıkacaktır. Fakat biraz önce ifade ettiğim gibi, Beauvoir'ın iddiasına göre keyif nesneyle benim aramdaki farktan doğar. Peki, bu fark nasıl oluşacak? Orsino'nun kulaklarını şenlendiren melodiyi düşünelim. Melodiyi dinlediğim zaman melodi benim olur, artık o kulaklarımdadır, benimdir, fark ortadan kalkmıştır. Bu farkın yeniden oluşması için bu melodiyi dinlemeyi bırakmam gerekir, yani araya bu melodiyi ya da şarkıyı hiç dinlemedim bir zaman dilimi, bir süre girmelidir. Karnım açken yediğim yiyecek benim olur, tadıyla kokusuyla her şeyiyle benim bir parçam haline gelir, bana doyum ve doygunluk verir, yani keyif verir. Ancak art arda günlerce aynı yemeği yersen yiyeceklerle aramdaki fark ortadan tamamen kalkar.

Bir yakınımından dinlediğim bir örneği anlatayım. Bir kadın ve ailesi geçmişte uzun süreli bir ekonomik sıkıntı yaşamışlar, bu dönemde karınlarını doyurmak için birkaç yıl boyunca yalnızca çorbayla beslenmişler. Neyse ki sonunda ekonomik sıkıntıları sona ermiş. Bu kadın artık çorba dışında bir şeyler yemeye başladıkları günden itibaren bir daha hiç çorba içmemiş, çorba dediğiniz zaman yüzünü ekşitir, asla içmem, görmekten bile rahatsız olurum dermiş. Bu kadına önüne gelen çorbanın keyfini çıkarmasını, yani anı yaşamasını söylememizin hiçbir anlamı yoktur, çünkü andan alınacak keyfi kesin olarak belirleyen bu örnekte de görüldüğü gibi geçmiştir. Geçmiş, anın anlamını ortaya çıkaran arka plandır. Örnekteki kadının midesini bulandıran çorba, kıtlık yaşayan bir toplumdaki bir çocuk için dünyanın en leziz yemeğidir. Şöyle diyor Beauvoir: “bir haz eğer daha yeniyse, eğer zamanın tekdüze zemininde daha şiddetli bir şekilde öne çıkıyorsa, çok daha değerlidir. Ama kendisiyle sınırlanmış olan an yeni değildir; o yalnızca geçmişle ilişkisi içerisinde yenidir” (2004, s. 96). Demek ki tek başına ele alındığında anın içerisinde hiçbir şey yoktur, geçmişten yalıtıldığında o içi boş bir kabuk ya da içi boş bir zarftır. O halde anı yaşanmanın koşulu olarak düşünülen geçmişten kopmak aslında keyif ya da hazzın önünde duran bir engeldir. Aynı şey gelecek için de geçerlidir Beauvoir'a göre. “Tüm geçmiş,” diyor Beauvoir, “keyif anında bir araya gelir. Ve ben bu keyif anını sadece düşünmekle kalmam. İyi bir şeyden keyif almak onu kullanmaktır, onunla birlikte kendisini geleceğe atmaktır” (2004, s. 96). Yani her tasarının bir sonraki tasarıyla bir bağı olacaktır. Müzik dinler ve keyif alırım, bu keyif benim bir sonraki eylemim, örneğin iyi bir uyku uyumama ya da işime odaklanmama zemin hazırlar. Lezzetli bir yemekle gücümü toplarım, iyi bir dinlenme keyfinin sonrasında tekrar çalışmak için ihtiyaç duyduğum enerjiyi kendimde bulurum. Yani

keyif anı, ‘ne kadar keyif alıyorum’ diye oturup düşünmek için değildir, anlamının tamamlanması için geleceğe ihtiyaç duyar.

Demek ki geçmiş ve gelecekte koparsam anı yaşamam mümkün olmuyor, peki ya dünyadan koparsam? Çorbadan aldığım keyfi tekrar düşünelim. Eğer kıtlık içinde yaşıyorsam çorba bir ziyafet haline geliyor, eğer bolluk içindeki bir toplumda yoksulluğa ve dolayısıyla çorbaya mahkum kalıyorsam çorba benim için eziyet haline geliyor. Ya da dünya eğer yenebilecek tek şeyin çorba olduğu bir yer olsaydı, insanlık tarihinde çorbadan başka hiçbir yemek olmasaydı, sürekli çorba yemek zorunluluğu kendi başına bir zorunluluk olmaktan çıkardı, doğal bir şey haline gelirdi, insanda bıkkınlık ve tiksinti yaratmazdı. Örneğin organizmamızın soluk alabilmesi havanın varlığını gerektirir, ama biz hava solumaktan çok sıkıldım, bıktım, artık havadan tiksindim demiyoruz, çünkü alternatifimiz yok ve hiç olmadı. O halde keyif ya da hazzı benim dünyada olmam, dünyadaki var oluşum ve dünyanın içinde bulunduğu durum, hatta dünya tarihinin hangi noktasında olduğum ve bu tarihteki konumum belirler.

Peki neden böyledir? Bu soruya yanıt verirken Beauvoir’ın temel iddialarından birini anlamamız gerekiyor. Beauvoir diyor ki “her tür keyif tasarıdır. Keyif geçmişi geleceğe doğru, geleceğin sabit bir imgesi olan dünyaya doğru aşar” (2004, s. 96). Tasarı ya da proje hem Beauvoir hem Sartre’ın varoluşçuluğunun önemli bir kavramıdır. Projenin yerine tasarı karşılığını kullanıyorum, çünkü günümüz Türkçesinde projenin sahip olduğu teknik, profesyonel hayatta kullanılan mesleki anlamının bizi yanıltabileceğini düşünüyorum. Bu nedenle tasarı kavramıyla Beauvoir’ın ne kastettiğini anlamamız son derece önemlidir. Tasarı insanın bir hedef belirlemesi ve bu hedefe ulaşmak için eylemde bulunmasıdır. Hedef yakın ya da uzak olabilir, ulaşması zor ya da kolay olabilir, insanın iç dünyasına ya da dış dünyaya ilişkin olabilir. Ancak hedef her zaman geleceğe aittir ya da gelecektedir, dolayısıyla zorunlu olarak kendimi geleceğe atmamı gerektirir, yani geleceğe doğru, fiziksel ya da ruhsal olarak, bir hareketi, bir atılımı zorunlu kılar. Tasarı kavramıyla aynı zamanda aşkınlık kavramına da bir adım atmış oluyoruz. Aşkınlık (*transcendence*) benden ötede, benden ayrı, benden farklı olan ya da benim olmayan hedeflediğim şeye doğru bu atılma hareketini içeren süreci anlatır. Bir hedef koyarım kendime, bunun için bir yol gitmem, bir şeyler başarmam, bir şeylerin üstesinden gelmem, efor harcamam gerekir, bunları yapıp hedefime ulaştığımda benimle hedefim arasındaki uzaklığı kapatmış ya da mesafeyi aşmış olurum. Aşkınlık sözcüğünün kökü olan aşmak fiilinin de gösterdiği gibi, aşkınlık olmak yalnızca bir hedefe ulaşma meselesi değil, sürekli bu aşma, ötesine geçme hareketinin bizzat kendisi olmaktır, bu yüzden insan durmaz, duramaz. “Ona [Beauvoir’a] göre, aşkınlık verili durumu sürekli bir aşmayı içerir. Bu insani bilinç yaşamının tanımlayıcı özelliğidir” (Arp, 2017, s. 276). Tasarı ve aşkınlık, yani *project* ve *transcendence* böylece ancak bir arada anlaşılabilir, iç içe geçmiş iki kavramdır. Tasarı yoksa aşkınlık yani aşma gerçekleşmez, aşma olmaksızın tasarıların başarıya ulaşması olanaksızdır.

Şimdi Beauvoir’ın iddiasına bir kez daha dönelim. Beauvoir demişti ki “her tür keyif tasarıdır (2004, s. 96). Keyif geçmişi geleceğe doğru, geleceğin sabit bir imgesi olan dünyaya doğru aşar.” Örneğin güzel bir manzaranın keyfini çıkarmak amacıyla bir

tepeye tırmanmayı tasarladığımı varsayalım. Manzarayı seyretmek için belli bir mesafe yürümem gerekir, yürümeye ilk başladığım anda karşımda ulaşmayı planladığım tepe görünmektedir, henüz benden uzaktadır, yani benim değildir. Yürürken önümde uzanan, tepeye doğru çıkan yola ve tepeye bakarım, aslında baktığım şey yalnızca bir yol ve bir tepe değildir Beauvoir'a göre, baktığım şey "geleceğim"dir (2004, s. 96). Mesafeyi aşar, tepeye çıkar ve büyük bir keyifle manzarayı izlerken dönüp geldiğim yola bakarım, ama o da sadece bir yol değildir artık, o benim geçmişimdir, manzaradan aldığım keyif ya da andan aldığım keyif, bu geçmiş sayesinde ortaya çıkmıştır. Beauvoir'ın sözleriyle "Tepenin üstünden gelmiş olduğum yola bakarım ve başarımın verdiği sevinçte tüm bu yol mevcuttur" (2004, s. 96).

Bu noktada Beauvoir bizden Pascal'ın ünlü bir sözünü düşünmemizi ister. Bu ünlü sözde şöyle der Pascal: "İnsanların tüm mutsuzluğu tek bir gerçekten, sessizce kendi odalarında kalamamalarından, kaynaklanır" (Pascal'dan akt. Beauvoir, 2004, s. 97). Ne demek istemektedir Pascal? Dünya insanın yarattığı felaketler ve acılarla doludur: savaşlar, para ve iktidar hırsının yarattığı haksızlıklar ve acılar, cinayetler ve benzerleri. Halbuki herkes sessizce odalarında oturabilmeyi başarabilseydi bunların hiçbirisi olmazdı. Elbette Pascal da karnımızı doyurmak, ihtiyaçlarımızı karşılamak için çalışmak zorunda olduğumuzu biliyor, ancak istiyor ki çalışalım, yani temel ihtiyaçlarımızı karşılayacak kadar çalışalım ve geri kalanında tüm isteklerimizden, arzularımızdan, tasarılarımızdan vazgeçelim, sakın bir şekilde evimizin duvarları arasında sessiz hatta suskun bir şekilde zamanımızı geçirmeyi becerelim; böylece kimseye zararımız dokunmayacaktır. Peki ama gerçekten böyle bir şeyi yapabilir mi insan diye soruyor Beauvoir? Önce kendimizi zorladığımızı ve Pascal'ın öğüdüne uyduğumuzu varsayalım, bu kez karşımıza can sıkıntısı adını verdiğimiz büyük bir canavar çıkar. Beauvoir, Marcel Arland ya da Jacques Chardonne'un romanlarındaki tutkulu aşıkların yaşadıklarını örnek verir. Bu romanlardaki tutkulu aşıkler beraber yaşadıkları hayallerindeki hayata kavuşurlar, ama zaferleri kesinleştiği ve artık ellerinden alınamayacağı ortaya çıktığında ikisi de can sıkıntısını hissetmeye başlarlar. Beauvoir (2004, s. 98), Arland'dan şöyle bir alıntı yapar: "*Foreign Lands*'in kahramanı 'mutluluk bundan daha fazla bir şey değil demek ki,' der." Nedir bu şaşkınlık ve hayal kırıklığı ya da ne yapacağını bilmemenin nedeni? Bir hedefe ulaşıldığında bu ulaşma o insanda artık başka bir şey istenmeyeceği yanılmasını yaratabilir. Halbuki Beauvoir'a göre bu tutkulu aşıklerin anlaması gereken gerçek, insanın bir tasarıdan başka bir şey olmadığıdır. Tasarı yoksa insan da yoktur, tasarı yoksa insan varoluşu bir can sıkıntısı, boşluk ve anlamsızlığa dönüşür. Şöyle diyor Beauvoir:

Edebiyat tutkuyla istenen bir hedefi yeni elde etmiş bir insanın hayal kırıklığını sıklıkla betimler: peki ya bundan sonra? İnsan tamamlanmaz; o uysal bir şekilde içinin doldurulmasını bekleyen bir kap değildir. Onun durumu verili her şeyi aşmaktır. Bir kez elde edildiğinde, onun doluluğu geçmişte kalır, geriye Valery'nin bahsettiği yarılacak açılan 'geleceğin değişmeyen boşluğu' kalır. (2004, s. 98)

Biraz önce tasarı ve aşkınlığın iç içe geçmiş, birbirini tamamlayan kavramlar olduğunu söylemiştim. Tasarı yoluyla aşılacak uzaklıklar, ayrılıklar belirlenir, aşkınlık yoluyla tasarılar başarıya ulaştırılır. Bu, insan için sonu olmayan bir süreçtir, çünkü bu insan

olmanın kendisidir. Tasarılarımda başarılı da olsam başarısız da olsam yeni tasarılarla var olmayı sürdürürüm. Beauvoir tasarı ve aşkınlık kavramlarını sonraki eserlerinde de geliştirmeyi, bu kavramları daha etkin ve ayrıntılı olarak kullanmayı sürdürür. *The Ethics of Ambiguity*'de Beauvoir aşkınlık ile tasarının ayrılmazlığını şöyle ifade eder:

Başardığım bir eylemi geride bıraktığımda, o geçmişte kalarak bir şey haline gelir. O artık anlamsız ve donuk bir olgudan başka bir şey değildir. Bu başkalaşımı önlemek için, ona durmaksızın geri dönmem ve onu meşgul olduğum tasarının birliği içerisinde haklı çıkarmam gerekir. Aşkınlığının hareketini kurmak, onun boşu boşuna geri çekilmesine asla izin vermemeyi, onu süresiz olarak devam ettirmeyi gerektirir. (1948, ss. 25-26)

Tutkulu aşıklar belli bir zaman geçtikten sonra anın tadını çıkarmayı planlarken boşluğu ve sıkıntıyı hissederler çünkü mutluluk ya da keyif ya da haz anda saklı değildir, keyif tasarıda saklıdır, eğer bir çift olarak keyif almayı sürdürmek istiyorlarsa kavuşma ve beraber bir yaşam kurma tasarılarında olduğu gibi, kendilerine yeni tasarılar kurmalıdırlar. Beauvoir'ın sözleriyle:

Her nesne, her an, kendi dolaysız mevcudiyetine indirgendiğinde, insan için yetersizdir. O kendisi için bile yetersizdir çünkü yalnızca kendisi olursa, o halinden daima sonsuz derecede daha fazladır. Bir aşkı yaşamak bu aşk yoluyla yeni hedeflere atılmaktır: bir ev, bir iş, ortak bir gelecek. İnsan tasarı olduğu için, onun mutluluğu, onun hazları gibi, yalnızca tasarılar olabilir. (2004, s. 98)

Daha önce belirttiğim gibi Beauvoir her tür keyfin bir tasarı olduğunu söylemişti, bunun nedeni şimdi ortaya çıkıyor. İnsan ancak tasarı yoluyla keyif, haz ya da mutluluk yaşayabiliyor çünkü insanın kendisi bizzat tasarıdır yani insanın varoluşu tasarı biçiminde bir varoluştur. Tasarı yoksa insan yoktur, tasarı yoksa o bir nesnedir, o bir et kemik yığındır, başka bir şey değil. Beauvoir'ın "insan tasarı olduğu için, onun mutluluğu, onun hazları gibi, yalnızca tasarılar olabilir" cümlesiyle insan olmanın ardı arkası kesilmeyen tasarılar kurmak, başarıya ulaşmış ya da başarısız olmuş bir tasarıdan yenisine geçmek olduğunu anlatmaya çalışıyor (2004, s. 98). "Merkezlerinde değerler olan tasarıların peşinden koşmak, insan yaşamının, evcil hayvan barındırmak ya da gazete okumak gibi, isteğe bağlı bir niteliği değildir" (Webber, 2018, s. 225).

Tasarı olarak aşkınlığın insanın en temel niteliği olduğu düşüncesini daha iyi anlamak için tasarı ve aşkınlıktan bahsedilemeyecek bir durumu düşünebiliriz. Böylesi bir durumun hayali olarak yaratıldığı bir durum vardır, bu da farklı insanlar tarafından farklı inançlar dahilinde hayal edilen cennet kavrayışıdır. İnsanın isteklerine, arzularına çabasız ve anında kavuşacağı düşünülen cennet tasarımlarında tasarı da aşkınlık da bulunmaz. Böylesi bir cennette ulaşmak istediğiniz şey anında size verilecektir, dolayısıyla parmağınızı dahi oynatmanıza gerek kalmadan istediğiniz her şey sizin olacaktır. Böylesi tasarımları Beauvoir "yürürlükten kaldırılmış aşkınlık, verili olan ve aşılma zorunluluğu olmayan şeylerin durumu" olarak betimler (2004, s. 98). Gerçekten insan aşkınlığın feshedildiği böyle bir durumda sonsuz ya da bengi zaman boyunca yaşasaydı, bu "sonsuz bir bıkkınlık" içinde yaşayacağı anlamına gelir. Orada insanın

aşkınlığı ortadan kaldırıldığı ya da yok edildiği için anlam da çalınmış olacak, yaşamanın bir anlamı olmayacaktır.

O halde tasarı olarak aşkınlık aynı zamanda insan yaşamının anlamını da oluşturan temel olgudur. Düşünülebilir ki insanın varoluşu anlamsızdır, yaşam da bir sonu olmayan 'bir şeylerin peşinden koşma'dan başka bir şey değildir. Ancak yukarıda da gördük ki aşkınlık ortadan kalkınca yaşamanın da bir anlamı kalmıyor. Varoluşçuluğun temel düşüncesi yaşamın hazır ya da doğuştan verilen bir anlamının olmadığıdır. Ancak bununla kastedilen yaşamın tümüyle anlamsız olduğu değildir. Aksine insan yaşamının anlamını kendisi bulacaktır, tüm sorumluluk insana aittir. Beauvoir'a göre "insanın aşkınlığı, dışsal onaylama ya da anlama dayanmaktan ziyade, bizzat kendi hedeflerini değerli olarak ileri süren insan tasarısı yoluyla gerçekleşir" (Musset, 2019). Beauvoir bu konuda bir kayakçıyı örnek verir. Kayakçı önce bir tepeye çıkar ve sonra oradan aşağı kayar, sonra tekrar aynı tepeye çıkar ve yeniden kayar. İnmek için çıkmak anlamsız ya da saçma değil midir? Bu düşünce çizgisi hilelidir Beauvoir'a göre. Tasarının amacını belirleyen tasarıyı kuran insandır. Kayakçının amacı tepeden aşağı inmek değildir, kayakçının amacı o kayma eylemini gerçekleştirmektir. Başladığı ve bitirdiği noktayı aynı yer ya da birbirleriyle özdeş olarak görmek tam da zamanı düşünmenin dışına atmadır. "[H]er hedef aşılabılır olsa da, o yalnızca ilk başta aşılamaz olarak kabul edildikten sonra aşılabılır" (Moser, 2008, s. 44). Kayakçı için, o tepeden kaymayı, şu ya da bu hızla, şu ya da bu stille kaymayı başarıp başaramayacağı belirsizdir. O bu belirsizliği aşmak ister. Kayakçı tepenin aşağısından başlamış tasarısının sonunda yine başladığı noktada bulmuştur kendini, bu doğrudur. Ancak anı yaşa diyen bilgenin ya da 'tepenin aşağısında otursan daha iyiydi' diyebilecek bir Pascal'ın karşısında, kayakçı başarıya ulaşmış bir tasarı koyacaktır.

İnsana önceden verilmiş, mutlak diyebileceğimiz bir hedef, bir amaç ya da bir anlam yoktur. İnsan bu yüzden özgürdür, kendi anlamını kendisi bulacak, kendi tasarılarını kendisi kuracak ve aynı zamanda onları sorgulayacaktır, üstüne üstlük bu tasarıların sorumluluğunu da kendisi taşıyacaktır. Dışarıdan hiçbir göz, hiçbir bakış açısı insanın varoluşunun bir tasarı olması gerçeğini, bunun anlamlı mı anlamsız mı olduğunu sorgulayamaz, bu sorgulama en azından insani bir bakış açısından yapılamaz. Örneğin Epikürosçuları ele alalım. Beauvoir aslında Epikürosçuların bir konunun gayet farkında olduklarını söylüyor, o da şudur: geçmiş, gelecek ve dünyadan kopmak haz, memnuniyet ya da keyif getirmez. Anda bulabileceğimiz şey aslında hep olumsuzluk ya da bir şeylerin yokluğuyla ifade edebileceğimiz şeylerdir. Epiküros'un öğütlediği şey "saf dinginlik"tir (*pure ataraxia*) (Beauvoir, 2004, s. 97); yani anı çevreleyen endişeyi, korkuyu, umudu, beklentiyi, heyecanı ve benzerlerini bunlar birer kabukmuşçasına soyar atarız, ama tüm kabukları soyduğumuzda anda, anın içinde hiçbir şey olmadığını görürüz, anlam yoktur, haz yoktur, memnuniyet yoktur. Buna dinginlik ya da huzur adını verirler. Bu yüzden hayal kırıklığından kaçınmak için "arzuları olabilecek en küçük hale gelecek şekilde budamayı" önerirler (O'Keefe, 2019). Beauvoir'ın hedefinde de bu dinginci düşünce olduğunu söylemiştik. Buraya kadar iddia edildiği gibi dinginci sonuçlar, insan varoluşunun ne olduğunun yanlış anlaşılmasından kaynaklanır. "Beauvoir insan özneyi geleceğe doğru dinamik bir hareket olarak kavrar. Varolmak

insanın kendisini geleceğe atmasıdır ve bu dur durak bilmeyen atılım bizim kendimizi basitçe olduğu şey olan durağan ve kalıcı bir özle özdeşleştiremeyeceğimiz anlamına gelir” (Sandford, 2006, s. 13).

Epikürosçular, anda hiçbir şey olmadığını farkında olmakla birlikte, Beauvoir’a göre, başka bir önemli noktanın farkında değildirler. Tüm bu dünyadan ve zamandan kopma anlayışlarına rağmen aslında Epikürosçular da varoluşlarını bir tasarı olarak ortaya koymaya çalışmaktan kaçınmazlar. Bilge insan korkmaz ve bilge insan endişelenmez diye düşündüklerinde ve bunu ifade ettiklerinde ulaşmak istedikleri hedefi ortaya koyarlar: bilgelik. Diyojen, İskender’e “güneşimden çekil” dediğinde bu yanıtın temelini onun tasarısı oluşturuyordu, tasarısı güneş ışığından faydalanmak ve vücudunu ısıtmaktı ve İskender gelip başına dikilmiş, kendisi için yapabileceği bir şey olup olmadığını soruyordu (Navia, 1998, s. 122). İnsanlardan uzak yaşama tasarısı da bir tasarıdır. İster Diyojen olalım, ister Epiküros istersek de sıradan bir insan, hepimizin varoluşunun temeli aynıdır Beauvoir’a göre, tasarılar kurar ve bir aşkınlık olarak var oluruz. Pascal da odasında oturmamıştır, yazmıştır, yazdıklarını yayımlatmıştır. Tasarılar boşlukta var olmazlar, her tasarı tikeldir, zaman içerisinde var olur, dünyada var olur. O halde başta değindiğimiz geçmişten ve gelecekte kopma ve dünyadan kopma olanaksızdır, insan bunları yapabilecek bir varlık değildir. Elbette bu, geçmişin üzüntüleriyle ya da gelecek kaygılarıyla kendimizi perişan etmemiz gerekir anlamında gelmez. Üstesinden gelinememiş aşırı üzüntülerin ya da insanın hayatını sürdürmesine engel olacak düzeyde endişelerin kaçınılmaz olduğu anlamına da gelmez, aksine üzüntüler ve endişeler de gerekiyorsa aşılması gereken engeller olabilirler, tasarımı sürdürebilmem, hedefime ulaşabilmem için aşılmaları zorunludur, bunun için çaba harcarım, bu zaten benim aşkınlık hareketimin bir parçasını oluşturur. Ancak hedefime ulaştığım anda yaşadığım keyif ve mutluluk da aynı şekilde aşkınlık hareketimin bir parçasıdır, ancak bu kez engeller olarak değil, bir sonraki tasarıma başlarken benim için birer güç kaynağı, bir sonraki adımımı atmam sırasında ihtiyacım olan enerji kaynağı olarak.

3. Sonuç

Zannedilmesin ki bu tasarılar illa ki günümüzün başarı ideolojisinin hedeflerini içerir. Diyojen’in insanlardan uzak yaşama isteği de bir tasarıdır, İskender’in imparatorluğunu genişletme isteği de bir tasarıdır. Tasarıları kendi değerlerimize ya da kendi ilkelerimize göre bir değerlendirmeye tabi tutabiliriz. Diyojen’in tasarısını yanlış, İskender’inkini doğru ya da aksine İskender’inkini doğru Diyojen’inkini yanlış bulabiliriz ve bunu tartışabiliriz. Ancak her iki durumda da, Beauvoir’a göre, insan varoluşunun bir tasarı olduğu, insanın tasarılarıyla var olduğu gerçeği değişmez.

Sonuç olarak anın içi boştur, onun keyif ya da anlam dolu olmasını sağlayan geçmiş ve geleceğin varlığıdır. Diyojen’in fıncısıyla İskender’in sarayı arasında onların bu tikel insanların tasarılarının cisimleşmeleri olmaları anlamında hiçbir fark yoktur. İskender, Diyojen’e hayranlığıyla bilinen bir imparatorudur, onun hayranlığı bile bir aşkınlıktır. İskender bu hayranlık dolayısıyla kalkıp Diyojen’in yanına kadar gitmiş, onunla konuşmak istemiştir. Tasarılarımız kim olduğumuzu belirler. Yani kişi önce kendisi

olup sonra tasarılar kurmaz. Kişi önce tasarılar kurar, sonra bu tasarılar yoluyla kendisi olur, kimse o olur, yani var olur. Bu yüzden Beauvoir insan tasarıdır der. Anın içinin boş olmasının da temel sebebi budur. İnsanın temel ontolojik var oluş biçimi tasarı ise bu, dünyanın ve zamanın içinde olmayı, yani bir yerde, dünyanın bir noktasında olmayı, bir geçmişe ve geleceğe sahip olmayı gerektirir. Beauvoir'ın aslında "ontolojik bir hakikat" öne sürdüğü söylenebilir, buna göre "ben, ulaştığı sonuçlar her zaman ve zorunlu olarak yeni başlangıçlar olan bir özgürlüğüm" (Bergoffen, 2018). Bu ontolojik iddia aynı zamanda insan varoluşunun anlamına ilişkin de bir iddiadır. Ben yaşamının anlamını tümüyle kendisinden çıkarması gereken, daha doğrusu buna mecbur olan bir özgürlüğüm. Ancak insan şunun farkında olmalıdır ki bu anlam dinginlikte, durağanlıkta, tasarıların yok edilmesinde ya da dünyaya yüz çevirmekte bulunamaz. Çünkü "yalnızca aşknlık insan varoluşun bir anlam verebilir" (Veltman, 2009, s. 222).

KAYNAKÇA

Carpe Diem. (2019). *Encyclopedia Britannica* içinde. Erişim adresi <https://www.britannica.com/topic/carpe-diem#ref1248932>.

Arp, K. (2017). 'Pyrrhus and Cineas': The Conditions of a Meaningful Life. L. Hengehold & N. Bauer (Ed.), *A Companion to Simone de Beauvoir* içinde (ss. 273-285). Hoboken: Wiley. Doi: 10.1002/9781118795996.ch22

Beauvoir, S. (1948). *The Ethics of Ambiguity*. New York: Kensington Publishing.

Beauvoir, S. (2004). Pyrrhus and Cineas (1944). M. A. Simons (Ed.), *Philosophical Writings* içinde (ss. 77-150). Urbana & Chicago: University of Illinois Press.

Bergoffen, D. (2018). Simone de Beauvoir. E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* içinde. Erişim adresi <https://plato.stanford.edu/archives/fall2018/entries/beauvoir>

Ferry, L. (2008). *Gençler İçin Batı Felsefesi* (D. Çetinkasap, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Moser, S. (2008). *Freedom and Recognition in the Work of Simone de Beauvoir*. Frankfurt: Peter Lang.

Musset, S. (t.b.). Simone de Beauvoir. *The Internet Encyclopedia of Philosophy* içinde. Erişim tarihi 8 Mayıs 2019, Erişim adresi <https://www.iep.utm.edu/beauvoir>

Navia, L. E. (1998). *Diogenes of Sinope: The Man in the Tub*. Westport: Greenwood Press.

O'Keefe, T. (t.b.). Epicurus. *The Internet Encyclopedia of Philosophy* içinde. Erişim tarihi 10 Mayıs 2019, Erişim adresi <https://www.iep.utm.edu/epicur/#H5>

Sandford, S. (2006). *How to Read Beauvoir*. Londra: Grenta Books.

Shakespeare, W. (1998). *Onikinci Gece* (Ö. Nutku, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Veltman, A. (2006). Transcendence and Immanence in The Ethics of Simone de Beauvoir. M. A. Simons (Ed.), *The Philosophy of Simone de Beauvoir: Critical Essays* içinde (ss. 113-131). Bloomington: Indiana University Press.

Veltman, A. (2009). The Concept of Transcendence in Beauvoir and Sartre. C. Daigle & J. Golomb (Ed.), *Beauvoir and Sartre: The Riddle of Influence* içinde (ss. 222-241). Bloomington: Indiana University Press.

Webber, J. (2018). Beauvoir and The Meaning of Life. S. Leach & J. Tortaglia (Ed.), *The Meaning of Life and the Great Philosophers* içinde (ss. 224-231). New York: Routledge. Doi: [10.4324/9781315385945](https://doi.org/10.4324/9781315385945)